

แนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุค

Ethical Concepts in Postmodernism

นาวัน พิชญวิศิษฐ์กุล

Nawin Pitchayawisitkul*

พระมหามหาณินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.

(Phramaha Maghavin Purisuttamo, Asst.Prof. Dr.)**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางจริยศาสตร์ในปรัชญาหลังนวยุค” นี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดจริยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดปรัชญาหลังนวยุค 3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ในปรัชญาหลังนวยุคและ 4) เพื่อวิจารณ์แนวคิดทางจริยศาสตร์ในปรัชญาหลังนวยุคงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสารการศึกษาเอกสารทั้งที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์และปรัชญาหลังนวยุคจากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และวิจารณ์ในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์เพื่อสร้างกรอบแนวคิดภายใต้ระเบียบวิธีการศึกษาจริยศาสตร์แบบบรรทัดฐาน

ผลวิจัยพบว่า:

ปัญหาที่เกิดขึ้นในปรัชญานวยุคเป็นวิกฤติเชิงคุณค่า จึงจำเป็นต้องนำเสนอแนวคิดทางจริยศาสตร์เชิงคุณธรรม (Virtue Ethics) ซึ่งเป็นความดีที่หล่อหลอมอยู่ในตัวตนของมนุษย์มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1) คุณธรรมติดตัว (Virtue of Character) เป็นการตระหนักรู้ว่า มนุษย์มีคุณค่าในฐานะตัวตนทางอภิปรัชญาโดยที่อัตถิภาวะต้องสร้างสารัตถะบนพื้นฐานของเสรีภาพแห่งตนที่ได้มาโดยกำเนิดโดยสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในโลกเพื่อเป้าหมายแห่งการสำแดงอัตถิภาวะแท้ของบุคคลเป็นประการแรกการตระหนักรู้ในคุณสมบัติเฉพาะของมนุษย์เป็นประการที่สองและ ประการสุดท้ายเป็นวิถีแห่งมนุษย์ที่เป็นสัตว์ระดับจิตวิญญาณที่ประกอบด้วย 3 พฤติกรรมหลัก คือ (1) การแสวงหาความจริงของมนุษย์ (2) แสวงหาความหมายของชีวิต และ (3) ความหมายของการมีชีวิตอยู่

2) ปัญญาภาคปฏิบัติ (Practical Wisdom) เป็นการตระหนักรู้ว่าสังคมมีคุณค่าในฐานะพื้นที่ทางจริยธรรมที่มนุษย์ต้องดำรงอยู่ด้วยการอิงอาศัยกันและเคารพในขอบเขตของเสรีภาพแห่งตนและผู้อื่น

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

E-mail. nawinpicha@hotmail.com โทร. 064-090-6345

** อาจารย์ที่ปรึกษา, อาจารย์ประจำหลักสูตรดุสิตบัณฑิต สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

3) ความสุขจากความงอกงาม (Flourishing Happiness) เป็นการตระหนักรู้ญาณวิทยาศาสตร์มีคุณค่าในฐานะเครื่องมือทางญาณวิทยาได้พัฒนาองค์ความรู้โดยใช้เวลาก่อนตัวยาวนานเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์เท่านั้น การนำมาประยุกต์ใช้จำเป็นต้องอยู่ภายใต้กรอบของจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ

ดังนั้นเมื่อสังคมปรัชญานวยุคได้ประสบวิกฤติเชิงคุณค่าของความเป็นมนุษย์จึงมีความจำต้องปลุกฝังแนวคิดทางจริยศาสตร์เชิงคุณธรรมที่เติมเต็มคุณค่าลงไปเพื่อเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ปรัชญาหลังนวยุคสามารถเป็นพื้นที่แห่งการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความศานตได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ จริยศาสตร์เชิงคุณธรรม, คุณธรรมติดตัว, ปัญญาเชิงปฏิบัติ, ความสุขจากความงอกงาม

ABSTRACT

The objectives of the research entitled “Ethical Concepts in Postmodernism” were as follows: 1) to study Ethics, 2) to study Postmodernism, 3) to analyze ethical concepts in Postmodernism, and 4) to criticize ethical concepts in Postmodernism. This qualitative research was conducted as Documentary Research by applying both primary and secondary sources concerning Ethics and Postmodernism. Then, the data were analyzed and criticized in style of Critical Description to formulate conceptual framework, on the basis of Normative Ethics.

The results of the research were found that:

The problems emerging in Modernism was the crisis of human value. It is required that virtue ethics, embedded in a human body, must be proposed to solve the problems. It is comprised of:

1) “Virtue of Character” is the awareness of human as value of metaphysic identity. As of this, an existence must create essence by endowed freedom in connection with others in the world for the purpose of authentic existence manifestation in the first place, including the awareness of humanly specific genes in the second place, and in the final place, human ways of spiritual being in 3 aspects such as (1) search for truth of human, (2) search for meanings of life, and (3) search for meaning of living.

2) Practical Wisdom is the awareness of society as value of spacio-ethics in which humans must live as space of interdependence and respect the scope of mutual freedom.

3) Flourishing Happiness is the awareness of science as value of epistemological instrument. This demonstrates that scientific epistemology has been developing with long-formulation to advance human lives only, so the application of entity of science requires greatness of ethical care.

For that reason, once the previous Modernism society confronted with the “Crisis of Human Value”, “Virtue Ethics” must be educated into the current Postmodernism society so as to foster mutual habitation with real blessing.

Keywords: Virtue Ethics, Virtue of Character, Practical Wisdom, Flourishing Happiness

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวิวัฒนาการทางความคิดเข้าสู่ปรัชญายุค (Modernism) ที่ให้ความหวังไว้กับวิทยาศาสตร์ในฐานะ “ญาณวิทยาวิธีใหม่แห่งยุค” (New Epistemology of Age) ได้เป็นประหนึ่งความหวังอันใหม่ของมนุษยชาติ ที่โยเยหาเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพื่อการสร้างสรรค์สังคมในวิถีที่ตนเองได้คิดพิจารณาในฐานะมนุษย์ ที่ทรงศักยภาพ หลังจากการถูกกดขี่อย่างยาวนานในช่วงสังคมปรัชญายุคกลาง (Medieval) ด้วยเหตุนี้ ปรัชญายุค (Modernism) จึงได้เริ่มเติบโตขึ้นในรูปแบบ “มนุษยนิยม” (Humanism) (ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2542, 4.) ที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับมนุษย์ (Humans) ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวคิดปรัชญายุคกลาง ที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับพระเจ้า (God) การเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางปรัชญาในสังคมยุคเช่นนี้ส่งเสริมให้ ความคิดและนวัตกรรมแห่งยุคสมัยทั้งหลายได้เริ่มพรั่งพรูทยอยเผยโฉมหน้าอันเป็นผลจากองค์ความรู้ใหม่จากการทดลองอย่างเป็นกระบวนการ จึงเรียกยุคใหม่ช่วงเริ่มต้นนี้ว่า “ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ” (Renaissance) ของชาวยุโรป และยุคถัดมาว่า “ยุคพุทธิปัญญา” (Age of Enlightenment) จึงประจักษ์ชัดแล้วว่า เมื่อวิทยาศาสตร์ได้แยกตัวออกจากศาสนาอย่างชัดเจนแล้ว ได้นำมาสู่ประดิษฐ์กรรมจำนวนมาก ปรัชญาที่ผูกไว้กับศาสนาในยุคปรัชญายุคกลางก็ได้กลายมาเป็นปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งเป็นมนุษย์ที่มีตัวตน (พระทักษิณ คณาธิกร, 2544, 6) เป็นที่น่าเสียดายว่า ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่ได้เคยเป็นความหวังเพื่อการช่วยปลดปล่อยชีวิตมนุษย์ให้เป็นอิสระ (Human Emancipation) โดยที่สังคมโลกจะมีระเบียบมากขึ้น มนุษย์จะแบ่งความสุขกันอย่างยุติธรรม มีการทำงานน้อยลง และมีเวลาหาความบันเทิงอย่างไร้ความกลัวและความกังวลโดยสิ้นเชิง (กิริติ บุญเจือ, , 2545, 194) ได้สร้างความเสียหายให้กับสังคมมนุษย์หลายด้าน กล่าวคือ 1) การเกิดความเดือดร้อนทั่วโลกหลังสงครามโลกทั้งสองครั้งแทนที่ “สันติภาพ” 2) รัฐบาลแบบประชาธิปไตยก่อความเหลื่อมล้ำในสังคมโลกแทนที่ “ความเท่าเทียมกัน” 3) ศาสนาก่อให้เกิดการแบ่งพรรคพวกแทนที่ “การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ” 4) องค์การสหประชาชาติยังคงเป็นเวทีเอาไรต์เอาเปรียบกันแทนที่ “การแก้ปัญหา ระหว่างประเทศ” 5) เศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีเปิดโอกาสให้คนบางกลุ่มน้อยใช้เล่ห์เหลี่ยมเอาเปรียบคนส่วน

ใหญ่แทนที่ “การแบ่งปันความมั่งคั่ง” และ “การลดบทบาทของชนชั้นในสังคม” 6) การมีบางประเทศแอบทำตัวเป็นเผด็จการระดับโลกเพื่อควบคุมผลประโยชน์แทนที่ “การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกัน” และ 7) การสื่อสารที่รวดเร็วและสะดวกสบายกลับทำให้มนุษย์อยู่ไกลกันออกไปแทนที่ “การสร้างเอกภาพในความหลากหลาย” (กีรติ บุญเจือ, 2537, 2-3) นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอีกจำนวนมากมายอันเป็นผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมเกิดขึ้นในสังคมโลก

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่าน (Turning Point) จากแนวคิดปรัชญานวยยุค (Modernism) มาสู่แนวคิดปรัชญาหลังนวยยุค (Postmodernism) เพื่อนำเสนอแนวคิดทางปรัชญาบริสุทธิ์ตามกระบวนการศึกษาแบบ “จริยศาสตร์บรรทัดฐาน” (Normative Ethics) และการวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ (Critical Analysis)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวคิดจริยศาสตร์ในปรัชญาหลังนวยยุค ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิดจริยศาสตร์
2. เพื่อศึกษาแนวคิดปรัชญาหลังนวยยุค
3. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ในปรัชญาหลังนวยยุค
4. เพื่อวิจารณ์ผลของแนวคิดทางจริยศาสตร์ในปรัชญาหลังนวยยุค

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งสามารถลำดับกระบวนการและขั้นตอนในการจัดทำการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมและศึกษา เอกสาร ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์และปรัชญาหลังนวยยุค
2. นำข้อมูลที่ได้ข้างต้นมาจัดประเภท วิเคราะห์ และวิจารณ์เพื่อสร้างกรอบแนวคิด
3. การนำเสนอผลงานแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ค้นพบต่อคณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์

ผลการวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยมีจุดประสงค์สำคัญอันเป็นหลักการศึกษาวิจัยตามแนวทางจริยศาสตร์บรรทัดฐาน (Normative Ethics) อันเป็นการนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาสังคมด้วยแนวคิดทางปรัชญาจริยะบนพื้นฐานของการศึกษาบริบทอันเป็นปัญหาทางสังคมอันเป็นขั้นตอนแรก และจากนั้น ผู้วิจัยต้องนำเสนอแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานการวิเคราะห์บริบททางสังคมหลากหลายมิติ

1 วิถีคติเชิงคุณค่าในปรัชญานวยุค

ช่วงเวลาแห่งการพัฒนาแนวคิดทางปรัชญานวยุคเป็นช่วงเวลาแนวคิดญาณวิทยาศาสตร์ ได้นำพามนุษยชาติให้พัฒนาทางด้านวัตถุ จนบริบททางสังคมกลายเป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีขั้นสูงขึ้นมาเรื่อยๆ ๑ ประหนึ่งว่าสังคมมนุษย์ในปัจจุบันจะกลายเป็นสวรรค์บนดิน และหากพิจารณาอย่างรอบคอบ จะพบว่า มนุษย์เปรียบเสมือนพระเจ้าแทนที่พระเจ้าสูงสุดที่ไร้ตัวตนซึ่งมนุษย์เคยศรัทธาอย่างฝังรากลึมายาวนาน

สังคมมนุษย์ในปัจจุบันที่ได้รับผลกระทบจากสังคม ที่ใช้ญาณวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือนำพาด้วยการพัฒนาบริบททางสังคมในด้านกายภาพมากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างเต็มเปี่ยมในรูปแบบที่ไม่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์โลก และโลกก็ได้กลายมาเป็นสังคมที่เปี่ยมล้นไปด้วยปัญหาที่กลับมาทำร้ายที่มุ่งหมายมนุษย์ในทุกมิติทางสังคม ผู้วิจัยขอสรุปวิถีคติสำคัญที่สะท้อนให้เห็นวิถีคติเชิงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ

1) วิถีคติอุดมการณ์สุดโต่ง

ประเทศที่มีการปกครองทางสังคมและเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ เช่น สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน และเวียดนาม เป็นต้น ได้ปรับวิถีการดำเนินทางด้านสังคมและเศรษฐกิจแบบเสรีมากขึ้นเพื่อทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ และลดอัตราความยากจนของพลเมือง เป็นอันพิสูจนได้ว่า การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์สุดโต่งไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ

ส่วนประเทศประชาธิปไตย เช่น กลุ่มประเทศนอร์ดิกจำนวน 5 ประเทศประกอบด้วย นอร์เวย์ สวีเดน เดนมาร์ก ฟินแลนด์และไอซ์แลนด์ได้ให้ความสำคัญที่การเก็บอัตราภาษีที่ได้รับการยกย่องว่า ให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน ในแง่การกระจายทรัพยากร ทั้งนี้ เพื่อช่วยลดความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ของบุคคล และจะช่วยให้การกระจายรายได้เป็นไปอย่างทั่วถึง เป็นการควบคุมระดับรายได้ของประชาชนด้วยการใช้ “อัตราภาษีก้าวหน้า” (Progressive Taxation) แม้ว่าจะให้เสรีภาพทางด้านเศรษฐกิจก็ตาม โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของประชากรในประเทศ อันทำให้เห็นเช่นกันว่า ระบอบประชาธิปไตยอย่างสุดโต่งก็ก่อให้เกิดปัญหาได้ในบางมิติ เมื่อพิจารณาอย่างรอบด้านและไร้อคติ

2) วิถีคติการบริโภคนิยม

ปัญหาในวัฒนธรรมบริโภคนิยมอาจจะมองได้ 3 ลักษณะ กล่าวคือ (1) การบริโภคนิยมมากกว่าการผลิต หมายถึง สภาวะการณ์ที่คนในสังคมต้องการบริโภค แม้ต้องแลกมาด้วยสิ่งใดก็ตาม โดยคิดว่า การได้บริโภคเป็นความสุขที่จำต้องเสพ (2) การอวดรวย หมายถึง สภาวะการณ์ที่คนในสังคมต้องการแสดงให้เห็นความสามารถว่าตัวเองสามารถหาเงินได้เยอะกว่า และเหนือกว่าคนอื่น ๆ อย่งไรบ้าง และ (3) การมองทุกสิ่งเป็นสิ่งที่ต้องบริโภค หมายถึง สภาวะการณ์ที่คนในสังคมมองว่า ทุกสิ่งในโลกเป็นสิ่งที่ต้องบริโภคแม้ว่าไม่สำคัญเลยก็ตาม

3) วิฤติสภาวะแวดล้อม

ในช่วงเวลาของการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งเป็นช่วงเวลาของการสร้างตัวของช่วงเวลาแห่งมนุษยชนนั้น ได้เกิดปัญหารุนแรงด้านสิ่งแวดล้อมในทุกประเทศ สาเหตุสำคัญมาจาก 1) “การเพิ่มของประชากร” (Population Growth) อันเนื่องมาจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ 2) “การขยายตัวทางเศรษฐกิจ” (Economic Growth) อันเนื่องมาจากวิทยาศาสตร์การขนส่งและเครื่องมือสื่อสาร และ 3) “ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี” (Technological Progress) อันเนื่องมาจากความสามารถพัฒนาญาณวิทยาศาสตร์อยู่ในขั้นสูง ข้อมูลในเชิงลึกแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันมีปัญหาสภาวะแวดล้อมอยู่ 3 ประเด็นด้วยกันที่รุนแรงเกินระดับโลกสามารถรองรับได้อย่างปลอดภัยแล้ว ได้แก่ (1) การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพที่เกิดจากการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์ทั่วโลก (2) ปัญหาจากไนโตรเจน ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากปุ๋ยทางการเกษตรที่ปนเปื้อนดินและน้ำ และ (3) ภาวะโลกร้อน

4) วิฤติความไม่เท่าเทียมกัน

ความไม่เท่าเทียมกันถือว่าเป็นสาเหตุของความยากจน ความขัดแย้ง การเอารัดเอาเปรียบ ปัญหาเงื่อนไขการทำงานที่เอื้อประโยชน์ต่อนายจ้างอย่างสูงเหนือลูกจ้างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำกว่า ปัญหาการด้อยการศึกษา ปัญหาสุขภาพของผู้มีรายได้น้อย แนวความคิดด้านค่านิยมก็ได้รับผลกระทบด้วย เช่น ปัญหาการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่เน้นความสำคัญการมีทรัพย์สิน และความอยู่รอดเหนือกว่าจริยธรรมซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการฉ้อราษฎร์บังหลวงตั้งแต่ระดับรากหญ้าขึ้นไปถึงระดับสูง เป็นต้น นอกจากนี้ จะพบว่าปัญหาการขยายตัวของเมืองอย่างขาดสมดุลในการต้องอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองเพื่อให้ได้รับโอกาสที่ดีกว่าของพลเมือง ผลที่ตามมา คือ การเกิดความแออัดในเขตเมือง ชุมชนสลัม การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรม การเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินในเขตเมืองทำให้การมีที่อยู่อาศัยของตนเองเป็นไปได้ยาก ค่าครองชีพสูง ปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนอยู่ในระดับสูง ทั้งหมดข้างต้นนี้ อาจนำมาสู่ภาวะการลงทุนไม่เพียงพอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพในระยะยาวได้

2. จริยศาสตร์เชิงคุณธรรมในฐานะแนวคิดหลักทางจริยศาสตร์ในปรัชญาหลังนวยุค

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดจริยศาสตร์เชิงคุณธรรม (Virtue Ethics) เป็น “แนวคิดพื้นฐานทางจริยธรรม” ในปรัชญาหลังนวยุค ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) คุณธรรมติดตัว (Virtue of Character) การตระหนักรู้ในตัวตนที่สามารถเป็นบ่อเกิดของคุณธรรม 2) ปัญญาภาคปฏิบัติ (Practical Wisdom) การตระหนักรู้ถึงสังคมที่รองรับการสร้างคุณธรรม 3) ความสุขจากความงอกงาม (Flourishing Happiness) การตระหนักรู้ในเครื่องมือในการสร้างความสุข จะต้องทำความเข้าใจภาวะที่ให้กว้างขึ้นเพื่อให้สาระของแนวคิดเชิงปรัชญามีความสอดคล้องกับสาระแท้ของแนวคิดปรัชญาหลังนวยุค ที่มีคุณลักษณะที่แปลกเด่นจากยุคสมัยอื่นเฉพาะตน

1) คุณธรรมติดตัวเป็นการแสดงตัวตนของมนุษย์ที่มีคุณค่าทางอภิปรัชญา

(Virtue of Character as an Evidence of Human in Metaphysics Value)

คุณธรรมติดตัวในจริยศาสตร์เชิงคุณธรรมเป็นสภาวะแห่งตัวตนอันเป็นนัยยะของจิตวิญญาณ ที่สอดคล้องกับความกลมกลืนที่อยู่ภายใน โดยที่ส่วนของเหตุผลได้เข้าถึงความรู้้อย่างแท้จริง และสามารถควบคุมส่วนอื่นใดได้จนสมบูรณ์ ลักษณะแห่งศีลธรรมเช่นนี้จะต้องได้รับการฝึกฝนจนกลายเป็นนิสัยประจำตัว เช่น ความสง่างาม เสรีภาพ มิตรภาพ ความจริงใจ และการเคารพในตนเอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จริยศาสตร์เช่นนี้ย่อมต้องตั้งอยู่ตรงกลางอันหมายถึงความพอดีของสุดขั้วทั้งสองข้าง จึงจะนำไปสู่ “ความสุขอันงอกงาม” ซึ่งเป็นระดับของความสุขขั้นสูงในจริยศาสตร์คุณธรรมนี้ บทวิเคราะห์เกี่ยวกับตัวตนของมนุษย์มี 3 ทรรศนะ กล่าวคือ

(1) อัตถิภาวะในฐานะตัวตนที่กระทำการ (Existence as Acting Identity)

การดำรงอยู่ของตัวตนของมนุษย์อันเรียกว่า “อัตถิภาวะ” (Existence) สามารถดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าเสมอ ในทรรศนะของฌอง โปล ซาร์ตร์ (Jean Paul Sartre 1905-1980) ตัวตนของมนุษย์เป็นตัวตนที่มีคุณค่าที่เรียกว่า “อัตถิภาวะ” (Existence) นั้นมีมิติสำคัญที่จะนำมาพิจารณาในฐานะผู้กระทำการสำคัญในปรัชญาหลังนวยุค 5 มิติที่เกี่ยวข้องกัน ประกอบด้วย ก. มิติแห่งการสร้างสสารัตถะ (Essence) ข. มิติแห่งการมีเสรีภาพ (Freedom) ค. มิติเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น (Others) ง. มิติการอยู่ในโลก (World) และ จ. มิติการพัฒนาเป็นอัตถิภาวะแท้ของมนุษย์ (Authentic Existence)

(2) คุณสมบัติเฉพาะของมนุษย์ (Humanly Specific Genies)

ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วว่า อันที่จริง แนวคิดปรัชญาหลังนวยุคกำเนิดจากแนวคิดมนุษยนิยมอันหมายถึงการมองเห็นมนุษย์ในมิติแห่งคุณค่า นั้นหมายถึงมนุษย์มีมิติแยกย่อยเชิงคุณค่าที่แตกต่างมากมาย

ผู้วิจัยสรุปคุณสมบัติโดดเด่นแบบมนุษย์เอาไว้ทั้งหมด 10 มิติประกอบด้วย ก. อัตถิภาวะนิยม ข. อเทวนิยม ค. ธรรมชาตินิยม ง. เสรีนิยม จ. เหตุผลนิยม ฉ. ปฏิบัตินิยม ช. ประโยชน์นิยม ซ. จิตนิยม ฌ. ปฏิฐานนิยม และ ฎ. คุณค่าพื้นฐานนิยม

(3) วิถีแห่งมนุษย์ (Ways of Human)

วิวัฒนาการของมนุษย์ตั้งแต่เป็นสัตว์จนกลายมาเป็นมนุษย์เผ่าพันธุ์โฮโมเซเปียนส์เซเปียนส์ในทุกวันนี้ สังเกตเห็นได้ชัดว่า มีการพัฒนาระดับของจิตวิญญาณให้สูงขึ้นตลอดเวลา และจะไม่มีวันหยุดกระบวนการทางธรรมชาติเช่นนี้ไปได้ เหตุผลสำคัญที่จะต้องทำความเข้าใจประกอบด้วย 3 วิถี กล่าวคือ ก. มนุษย์เป็นสัตว์ระดับจิตวิญญาณ ข. การแสวงหาความจริงของมนุษย์ และ ค. ความหมายของชีวิตและความหมายของการมีชีวิตอยู่

2) ปัญญาภาคปฏิบัติเป็นการแสดงตัวตนของสังคมที่มีคุณค่าทางจริยศาสตร์เชิงพื้นที่ (Practical Wisdom as Demonstration of Society in Spacio-Ethics Value)

การนำเอาจริยธรรมมาใช้จำเป็นต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน โดยที่ช่วงเวลาและวิธีการจะต้องสอดคล้องกัน จริยธรรมจะไม่สามารถกลายเป็นคุณธรรมได้โดยสมบูรณ์ ถ้าไม่ได้นำมาใช้ด้วยปัญญาภาคปฏิบัติที่เหมาะสม

สถานการณ์ที่อ้างถึงในปัญหาภาคปฏิบัติ คือ มิติทางสังคมที่เป็นพื้นที่รองรับการเกิดขึ้นของการใช้ปัญหาภาคปฏิบัติของมนุษย์ บริบททางสังคม คือ พื้นที่แห่งการแสดงออกของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในทุกระดับ สังคมมนุษย์จึงเป็นพื้นที่ของการแสดงออกหลากหลายมิติที่แสดงให้เห็นวิถีแห่งจริยธรรมของมนุษย์ในสังคมที่ดำเนินไป

เมื่อสังคมดำรงอยู่ในฐานะ “พื้นที่สาธารณะ” (Public Sphere) ในการพิจารณาสังคม จำต้องพิจารณาเพื่อการตระหนักรู้ในทุกมิติที่มีความสำคัญ สังคมจึงมีมิติที่จำต้องตระหนักอยู่ 2 ด้าน คือ (1) พื้นที่แห่งการดำรงอยู่ของตัวตนที่อิงอาศัยกัน (Space of Interdependence) (2) ขอบเขตของเสรีภาพแห่งตนและผู้อื่น (Scope of Mutual Freedom)

3) ความสุขจากความงอกงามเป็นการแสดงตัวตนของวิทยาศาสตร์ที่มีคุณค่าทางญาณวิทยา (Flourishing Happiness as an Evidence of Science in Epistemology Value) แนวคิด “ความสุขจากความงอกงาม” เป็นผลลัพธ์สุดท้าย ชีวิตต้องเป็นการดำรงชีวิตอย่างดีงามอย่างแท้จริง มองเห็นทุกอย่างตามความเป็นจริง ไม่ขึ้นอยู่กับสภาวะอารมณ์ที่เผชิญอยู่ เพราะว่า “ความสุขจากความงอกงาม” เป็นกิจกรรมประจำตัวของมนุษย์สามารถ ชีวิตที่ทรงคุณธรรมเช่นนี้ เน้นมาที่การพิจารณาญาณวิทยาศาสตร์ให้ เป็นจริงตามสภาวะของตัวมันเอง จำต้องไม่อยู่ในสถานภาพการดำรงตนอยู่ให้เป็น “เรื่องเล่าหลัก” (Grand Narrative) ให้เป็นคำตอบแห่งมนุษยชาติเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น ความสุขจากความงอกงามจะเกิดขึ้นได้จริงจากการเข้าใจ 2 ประการคือ

(1) ญาณวิทยาวิวัฒน์แบบวิทยาศาสตร์ (Development of Scientific Epistemology)

ญาณวิทยาแบบวิทยาศาสตร์ใช้เวลาในการก่อตัวที่ยาวนานในประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่ยุคแรกเริ่มในสมัยกรีกอันเป็นแนวคิดเชิงปรัชญาที่แสวงหาคำตอบเกี่ยวกับ “ปฐมธาตุ” (First Element) และได้มาปรากฏตัวตนเด่นชัดหลังยุคกลางอันเป็นช่วงปรัชญานวยุคที่สังคมมีความพร้อมในการแสวงหาความจริงอย่างกระตือรือร้น ในความเป็นจริง การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ก่อเกิดมาจากแนวคิดมนุษยนิยมทั้งในด้าน “วิธีการ” (Method) และ “วิทยาศาสตร์โบราณ” (Ancient Science) การพยายามให้คำอธิบายตำราสมัยโบราณมีผลต่อวิชาการสาขาอื่นได้อีกมากมาย การค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นวิชาการ ผลงานจำนวนมากได้ช่วยชี้ทางให้กับการแก้ปัญหาในวิธีที่แตกต่างออกมาจากเดิม (Myron P. Gilmore, 1962, 254) บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ทางสังคมเช่นนี้ได้เอื้อต่อการเปิดศักยภาพอย่างแท้จริงให้เกิดโอกาสทางสังคมกระตุ้นการเรียนรู้ และพลังแห่งการแสวงหาความจริงของมนุษย์อยู่ในระดับที่สูงจนเต็มเปี่ยมพร้อม ศึกษา ทดลอง รวบรวม และสรุปผลของการศึกษานบนพื้นฐานของเหตุผลที่พัฒนาแล้วมาหลากหลายแล้ว จนกลายเป็นญาณวิทยาศาสตร์อย่างสมบูรณ์ที่ได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้สังคมมนุษย์ในทุกมิติ

การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมในยุโรปเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระแสมนุษยนิยมที่ผลักดันให้เกิดการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์จนสั่งสมเป็นองค์ความรู้ระดับสูง ญาณวิทยาศาสตร์เป็นเพียงผลลัพธ์ของการ

แสวงหาความจริงของมนุษย์ เหล่านี้ล้วนเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ทั้งเป็น “อุปนัย” และ “นิรนัย” หลอมรวมกันในท้ายที่สุด การสร้างกรอบการคิดดังกล่าวจะทำให้มนุษย์เข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของวิทยาศาสตร์ เพราะญาณวิทยาเป็นได้แค่ “เครื่องมือแบบวิทยาศาสตร์” (Scientific Instrument) ที่ต้องถูกนำมาใช้ เพื่อสร้างความสะดวกสบายในกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตหรือสวัสดิภาพของมนุษย์เท่านั้น

ดังนั้น เป้าหมายของการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคมให้อยู่ในขั้นที่แสดงถึงศักยภาพของความเป็นมนุษย์ระดับจิตวิญญาณ นั่นหมายถึง สังคมมนุษย์ย่อมต้องมีการดำรงอยู่ในการรองรับมนุษย์ในฐานะบริบทเชิงกายภาพ ที่มีลักษณะเป็นระเบียบ มีอนามัย มีความปลอดภัย โลงโปร่ง ไม่แออัด ง่ายต่อการดำรงชีวิต และเอื้อต่อการดำรงชีวิตที่ผสมผสานหลากหลาย และแม้ในฐานะบริบทเชิงจิตภาพก็ตาม สังคมมนุษย์ที่ถูกหลอมรวมด้วยเครื่องมืออันเป็นญาณวิทยาศาสตร์ ย่อมต้องมีลักษณะที่เอื้อต่อการใช้เสรีภาพ และเคารพเสรีภาพระหว่างกัน และมีพื้นที่สำหรับแสดงตัวตนที่แตกต่างให้สามารถสร้างคุณค่าให้กับชีวิตได้ตลอดเวลา ทั้งหมดนี้เป็นความพร้อมสำหรับการสร้างชีวิตที่เปี่ยมล้นด้วยคุณภาพ ญาณวิทยาศาสตร์จึงวิวัฒนาการมาเพื่อแสดงศักยภาพในการเป็นเครื่องมือของการเอื้อต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์เท่านั้น ไม่ใช่ขานานเอกที่เคยเข้าใจกันในปรัชญานวยุค

(2) สารแท้แห่งวิทยาศาสตร์ (Science Essence)

ญาณวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และเป็นองค์ความรู้สำคัญในการพัฒนาสังคมในปรัชญานวยุคหรือแม้ในปรัชญาหลังนวยุคเองก็ตาม ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้สังคมมนุษย์มากมายอย่างไม่น่าเชื่อ และความรู้ดังกล่าวไม่ได้มีแนวโน้มที่จะหยุดการพัฒนา ยังสร้างความล้าหน้าให้กับสังคมทุกมิติแบบทบทวี ทำให้การพัฒนาเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว จนมนุษย์บางกลุ่มจินตนาการไม่ทัน อย่างไรก็ตาม กฎแห่งธรรมชาติชาติของสรรพสิ่งล้วนมีอยู่สองด้าน คือ ด้านบวกและด้านลบ วิทยาศาสตร์ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงหนีกฎแห่งธรรมชาติเช่นนี้ไปได้ ในด้านบวก วิทยาศาสตร์เป็นญาณวิทยาที่ตีเกินกว่าจะบรรยายได้ และในด้านลบ วิทยาศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่สร้างความเสียหายที่เกินกว่าจะยอมรับได้เช่นกัน

เมื่อเข้าสู่ช่วงปลายปรัชญานวยุค มนุษย์ยุคนี้ได้เริ่มตั้งข้อสังเกตเพื่อแสดงความสงสัยต่อองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ที่มีข้ออ้างในเรื่องของความสามารถในการอธิบาย และวิเคราะห์ความจริงเชิงกายภาพที่อยู่รอบตัวเราแบบวัตถุวิสัยและอยู่บนฐานของความจริงได้ ด้วยการเป็นมาตรฐานอย่างเดียว และในเรื่องคำถามทางวิทยาศาสตร์ของนักวิทยาศาสตร์ที่อ้างว่าเป็นเป็นการแสวงหาความจริงที่เป็นกลางเหมือนกันหมดในทุกที่ปราศจากข้อจำกัดทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปราศจากข้อจำกัดทางด้านศีลธรรมที่มองไม่เห็นหรือแรงจูงใจที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ (Christopher Butler, 2002, 37-38) เมื่อความคลางแคลงสงสัยของมนุษย์เริ่มชัดแจ้งขึ้น ตัวตนของวิทยาศาสตร์จึงได้รับการตั้งคำถาม เพราะได้ทิ้งเศษซากของปัญหาที่บ่อนทำลายมนุษย์ทั้งในด้านกายภาพและจิตภาพ เป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่ต้องตระหนักรู้ถึงจิตวิญญาณแห่งคุณค่า ด้วยการนำจริยธรรมมาควบคุม “การใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์” (Scientific Instrument Application) ในฐานะผู้ควบคุม (Controller)

แม้ว่าปัญหาทางจริยธรรมในการนำวิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ ไม่ใช่ประเด็นทางวิทยาศาสตร์ล้วน ๆ และทั้งนักวิทยาศาสตร์และมนุษย์ผู้นำมาใช้ย่อมต้องพิจารณาร่วมกัน เพราะอย่างน้อยที่สุดวิทยาศาสตร์เอง ก็เป็นสิ่งที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกของมนุษย์ ในการดำรงชีวิตในหลายเรื่อง (โรเบิร์ต บี ฟิสเชอร์, , 2527, 97) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยตัวของมันเองมีสถานะเป็นกลาง ระดับคุณภาพจริยธรรมของผู้นำไปใช้ย่อมมีความสำคัญกว่า (โรเบิร์ต บี ฟิสเชอร์, , 2527, 99)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในกระบวนการวิจัย “แนวคิดจริยศาสตร์ในปรัชญาหลังนวยุค” ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในหลากหลายมิติ สังคมที่ดำรงอยู่จะไม่สามารถขับเคลื่อนไปได้ถ้าปราศจากมิติแห่งจิตวิญญาณที่โยงใยผูกพันกันเอาไว้ การดำเนินการใด ๆ ในสังคมมนุษย์ในปัจจุบันจำเป็นต้องพิจารณามนุษย์ในระดับจิตวิญญาณอันแสดงออกในรูปแบบของคุณค่าของมนุษย์ ในกระบวนการพัฒนามนุษย์ในมิติแห่งจิตวิญญาณมีความจำเป็นต้องอาศัยการตระหนักรู้จากบุคลากร อันเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปัจเจกบุคคล และระดับสังคม ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในกระบวนการทัศน์ทางปรัชญาหลังนวยุคจำเป็นต้องพิจารณาให้อยู่ในกรอบของการสร้างเสริมมนุษย์ในวิถีแห่งคุณค่าอย่างแท้จริง แม้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จะมีความสำคัญอย่างมากด้านการพัฒนาสังคมในทุกมิติ แต่ต้องตระหนักถึงผลกระทบเชิงลบที่มีต่อคุณค่าของความเป็นมนุษย์เป็นหลักใหญ่ การดำรงอยู่ของมนุษย์มีความหมายที่จะดำรงอยู่ในวิถีของการสืบสานชีวิต ให้ดำเนินต่อไปอย่างมีเป้าหมายสูงสุด แนวคิดของการพัฒนาจำเป็นต้องเข้าถึงคุณค่าที่แตกต่างหลากหลายในตัวมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การตระหนักรู้ในคุณค่าของความเป็นมนุษย์กลายเป็นมิติแห่งจิตวิญญาณที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างมีนัยยะที่สูง การวิจัยในด้านปรัชญาหลังนวยุคยังมีความจำเป็นที่ต้องมีการส่งเสริมให้แนวคิดเชิงวิชาการปรัชญาหลังนวยุคได้เติบโตกลายเป็นแนวคิดที่มีความชัดเจนทุกมิติได้ ผู้วิจัยเห็นว่า ยังมีอีกหลายแง่มุมที่สามารถวิจัยต่อได้ ดังนี้

- 1) แนวคิดอภิปรัชญาในปรัชญาหลังนวยุค
- 2) แนวคิดญาณวิทยาในปรัชญาหลังนวยุค
- 3) แนวคิดสุนทรียศาสตร์ในปรัชญาหลังนวยุค
- 4) แนวคิดตรรกวิทยาในปรัชญาหลังนวยุค
- 5) แนวคิดปรัชญาพลเมืองโลก
- 6) แนวคิดปรัชญาเพื่อนร่วมโลก

บรรณานุกรม

กীরติ บุญเจือ. ปรัชญาและจริยศาสตร์สมัยปัจจุบัน (ช่วงวิจารณ์ระบบเครือข่าย). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2537.

_____. ปรัชญาหลังนวยุค : แนวคิดเพื่อการศึกษาแผนใหม่. กรุงเทพฯ: ดวงกลม, 2545.

ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

พระทักษิณคณาธิกร. ปรัชญา. กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว, 2544.

ฟิสเชอร์, โรเบิร์ต บี. ปรัชญาวิทยาศาสตร์ : ความหมายแห่งยุคสมัย. (ศรีภราดร, แปล). กรุงเทพฯ: ต้นหมาก, 2527.

Butler, C. Postmodernism: A Very Short Introduction (1st ed.). UK: Oxford University Press. 2002.

Gilmore, M.P. The World of Humanism 1453-1517 (1st ed.). USA: Harvard University. 1962.